

بررسی جامعه‌شناختی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر نگرش زنان به ازدواج؛ مطالعه موردی: شهر نی‌ریز

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۷

کد مقاله: ۷۲۳۴۰

نعمت اله زارعی^{۱*}، حبیب احمدی^۲، علی محبی^۳

چکیده

از معیارهای تاثیر گذار در ارزیابی بهداشت و سلامت جسمی و روانی افراد یک جامعه، سن ازدواج می باشد که دارای ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی و زیستی است. در چند سال گذشته با تغییر در نگرش به ازدواج ما با پدیده افزایش سن ازدواج در میان پسران و دختران مواجه می باشیم. از این رو هدف پژوهش حاضر بررسی جامعه‌شناختی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر نگرش زنان به ازدواج در شهر نی‌ریز می باشد. از این رو جامعه آماری پژوهش را زنان ۱۸-۳۵ سال ساکن شهر شیراز و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر و بگونه تصادفی برآورد شده است. روش جمع آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته می باشد و داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. یافته های پژوهش آشکار می سازد که بین نگرش به سن ازدواج و پایگاه اجتماعی و اقتصادی رابطه مثبت و معنادار وجود داشته است هم چنین بین نگرش به سن ازدواج و معیارهای همسرگزینی، بین نگرش به سن ازدواج و درآمد، بین نگرش به سن ازدواج و اشتغال به کار خارج خانه، بین نگرش به سن ازدواج و توقع بالا، بین نگرش به سن ازدواج و ارزیابی بالا از خود و بین نگرش به سن ازدواج و تحصیلات رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: سن ازدواج، نگرش به ازدواج، شهر نی‌ریز

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول)

۲- استاد جامعه‌شناسی گروه علوم اجتماعی دانشکده اقتصاد - مدیریت و علوم اجتماعی دانشگاه شیراز

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد تهران

۱- مقدمه

مسئله‌ی ازدواج و زناشویی از جمله مسائل مهم حیات بشر در طول تاریخ بوده و هست. به همین خاطر، این مسأله، علاوه بر ادیان و مذاهب، مورد توجه حوزه‌های علمی مختلف چون جامعه‌شناسی، حقوق، اقتصاد، جمعیت‌شناسی، روانشناسی و... بوده است. از این رو، با اهتمام به اهمیت خانواده به عنوان یکی از نهادهای مهم جامعه، در صورت هرگونه تغییر و تحول در جامعه، بالطبع تغییراتی در این نهاد نیز ایجاد خواهد شد (حبیب پورگتایی، ۱۳۹۰: ۷) به گونه‌ای که با شتاب گرفتن روند تحولات اقتصادی و اجتماعی در کشور، در ابتدای قرن بیستم، الگوی سنتی خانواده در ایران رو به تغییر نهاد و این تحولات منجر به تغییراتی در درون خانواده شد که یکی از حوزه‌های این تغییرات، سن اولین ازدواج در زنان و دختران، بوده است (حسینی و گراوند، ۱۳۹۲: ۱۰۲). گزارش مرکز آمار ایران در سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰ بیانگر افزایش تدریجی میانگین سن اولین ازدواج در ایران برای زنان و مردان است به گونه‌ای که میانگین سن اولین ازدواج برای زنان از ۱۹/۷ سال، در سرشماری ۱۳۵۵، به ۱۹/۹ سال، در سرشماری ۱۳۶۵، رسید. از سال ۱۳۶۵ به بعد، میانگین سن در اولین ازدواج زنان شتاب بیشتری گرفت و از ۲۴/۴ سال، در سرشماری ۱۳۷۵، به ۲۳/۳ سال، در سرشماری ۱۳۸۵ و به ۲۳/۴ سال، در سرشماری ۱۳۹۰، رسید. این در حالی است که در بازه ده ساله از سال ۹۰ الی ۱۴۰۰ شاهد روند افزایش ۶٪ سن ازدواج در کشور بوده ایم. به گونه‌ای که میانگین سن اولین ازدواج برای مردان از ۲۳/۸ سال، در سرشماری ۱۳۶۵، به ۲۶/۷ سال، در سرشماری ۱۳۹۰، رسید و در بازه سال‌های ۹۰ تا ۱۳۹۵ شاهد افزایش سن ازدواج به ۲۷،۴ بوده ایم (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰-۱۳۹۵).

تغییر سن ازدواج و افزایش آن، ناشی از تغییراتی است که در نقش و موقعیت افراد در داخل خانواده‌ها به وجود آمده است. از جمله اینکه زنان بیش از گذشته با ورود به دانشگاه‌ها، سرمایه فرهنگی خود را افزایش داده و تنها راه ارتقاء سرمایه فرهنگی خود را بالا بردن سطح تحصیلات دانسته‌اند؛ که این امر خود باعث افزایش سن ازدواج شده است (هاشمی، ۱۳۹۱: ۲۲-۲۱). افزایش قابل توجه سن ازدواج، به ویژه در بین زنان پس از قرن‌ها تجربه‌ی ازدواج زودرس، پدیده‌ای مهم در تغییرات اجتماعی به شمار می‌رود؛ که از عوامل تأثیرگذار بر این امر میتوان به تحولات واقع شده در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، اشاره نمود (Bagheri et al, 2019: 43).

بروز این تغییر در نگرش به ازدواج در سال‌های اخیر سبب افزایش سن ازدواج در دختران و پسران شده است؛ به گونه‌ای که در چندسال گذشته بسیاری از جوانان نگرشی فرامادی به ازدواج داشته‌اند و دیگر ازدواج را به عنوان مأمونی اقتصادی نگاه نمی‌کنند (تاجبخش و نصیری، ۱۴۰۰)، همچنین بالا رفتن سن ازدواج هم میتواند به افزایش اضطرابها و فشارهای عصبی، کاهش انگیزه فعالیت‌های اقتصادی و آسیب‌پذیری جنسی بیانجامد و هم با سپری شدن دوران شور جوانی، انگیزه تشکیل خانواده را کم و دخترانی را که به سنین بالا رسیده‌اند از دسترسی به تشکیل خانواده مأیوس کند.

همچنین در گذشته تجرد به دلایل نظامی یا دینی بر افراد تحمیل میشد و چیزی نبود که شخص داوطلبانه آن را برگزیده باشد ولی امروزه تجرد وضعیتی است که گاه خود شخص آن را انتخاب میکند. با توجه به اینکه ما در جامعه با مسئله افزایش سن ازدواج و بروز پدیده تجرد قطعی روبه رو هستیم و سن ازدواج از بسیاری از عوامل اجتماعی - اقتصادی تبعیت می‌کند. به گونه‌ای که باقری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «بساخت معنایی تأخیر سن ازدواج براساس نظریه زمینه‌ای» بیان داشت که عواملی مانند محدودیت اقتصادی، تحصیلی و شغلی از مهمترین موانع پیش روی تشکیل خانواده بوده است. همچنین خندان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود در تلاش بررسی مقایسه‌ای تجربه زندگی مجردی و افزایش ازدواج در جوانان بیان داشت که عواملی مانند نبود زیر ساخت‌های حداقلی برای تشکیل خانواده مانند نبود مسکن و شغل از عوامل پیشگیری از ازدواج بوده است. کلودیا گبست (۲۰۱۷) در پژوهش خود بر بررسی ازدواج در جوانان آمریکایی و اروپا بیان داشت که در مجموع سن ازدواج در آمریکا و اروپا در حال تحول و افزایش میباشد و عامل اصلی در این تغییر را برابری جنسیتی و عوامل اقتصادی دانسته است. از این رو پژوهش حاضر در صدد سنجش نگرش دختران نسبت به سن ازدواج و شناخت عوامل اجتماعی، اقتصادی موثر بر آن در شهر نی ریز می‌باشد.

۲- ابزار و روش‌ها

روش انجام پژوهش حاضر پیمایشی می‌باشد. و جامعه آماری پژوهش را دختران مجرد ۱۸-۳۵ سال شهر نی‌ریز تشکیل داده است. بر پایه آمار سازمان ثبت و احوال شهر نی‌ریز به گونه‌ای تقریبی ۳۰۰۰ جوان مجرد در نی‌ریز وجود دارد که حدود نیمی از آن را دختران مجرد تشکیل می‌دهد. با استفاده از فرمول کوکران، برآورد حجم نمونه پژوهش برابر ۳۸۴ نفر محاسبه شده است. نمونه‌گیری هم به روش تصادفی ساده انجام گرفته است. واحد تحلیل را دواس (۱۳۸۱: ۴۱) واحدی دانسته است که در پژوهش به بررسی خصوصیات آن پرداخته می‌شود. در پژوهش حاضر شخص تحت عنوان واحد تحلیل مورد بررسی و توجه قرار گرفته است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل: فیش‌های مطالعاتی از کتاب‌ها، مقالات، تحقیقات و رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری است که

به منظور تدوین چهارچوب نظری و در جهت پاسخ به مسئله تحقیق به کار گرفته شده است. برای جمع آوری اطلاعات در سطح میدانی نیز از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون پیرسون و نرم افزار SPSS (نسخه ۱۷) استفاده شده است. از روش های آمار توصیفی و استنباطی نیز در جهت تجزیه و تحلیل داده ها بکار گرفته شده است. این پژوهش در بازه زمانی ۱۴۰۰ در شهرستان نیریز استان فارس انجام گرفته است.

۳- یافته‌ها

در این قسمت، به بررسی یافته‌های تحقیق بر مبنای فرضیات پژوهش و در قالب جداول بیان گشته است. در جدول (۱) سن مطلوب ازدواج به تفکیک پایگاه اقتصادی و اجتماعی نشان داده شده است. همان طور که مشخص شده است حدود ۶ درصد پاسخگویان در پایگاه اقتصادی اجتماعی پایین قرار دارند و زیر ۲۰ سال دارند. حدود ۳ درصد بین ۲۰ تا ۲۵ سال دارند، حدود نیم درصد هم بالاتر از ۲۵ سال سن دارند. هم چنین حدود ۳۳ درصد در پایگاه اقتصادی اجتماعی متوسط رو به پایین قرار دارند، حدود ۵۰ درصد در پایگاه متوسط و حدود ۶ درصد در پایگاه بالا و سه دهم درصد نیز در پایگاه اقتصادی اجتماعی متوسط رو به بالا قرار دارند.

جدول ۱. توزیع درصد نظر پاسخگویان بر حسب سن مطلوب ازدواج به تفکیک پایگاه اقتصادی و اجتماعی

جمع کل	پایگاه اقتصادی اجتماعی پاسخگویان					سن مطلوب ازدواج
	متوسط رو به بالا	بالا	متوسط	متوسط رو به پایین	پایین	
۵۹,۴	۰,۳	۳,۹	۲۹,۷	۱۹,۸	۵,۷	زیر ۲۰ سال
۳۵,۲	۰,۰	۲,۱	۱۸,۰	۱۱,۷	۳,۴	۲۰ تا ۲۵ سال
۵,۵	۰,۰	۰,۰	۳,۱	۱,۸	۰,۵	بالاتر از ۲۵ سال
۱۰۰	۰,۳	۶,۰	۵۰,۸	۳۳,۳	۹,۶	جمع کل

بر مبنای جدول (۲) برای بررسی رابطه‌ی بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی و افزایش سن ازدواج از آزمون کای اسکویر استفاده گردید. همان طور که در جدول (۲) مشاهده می شود سطح معناداری آزمون برابر با صفر می باشد بنابراین بین دو متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی و افزایش سن ازدواج رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. پس فرضیه تحقیق تایید می شود.

جدول ۲. آزمون کای اسکویر رابطه‌ی بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی و افزایش سن ازدواج

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکویر
۰,۰۰۰	۱۶	۷۵,۷۱۳	Pearson Chi-Square
۰,۰۰۰	۱۶	۴۸,۴۲	Likelihood Ratio
۰,۰۰۸	۱	۷,۱۰۲	Linear-by-Linear Association
		۳۸۴	N of Valid Cases

بر مبنای جدول (۳) برای بررسی رابطه‌ی بین تحصیلات و افزایش سن ازدواج از آزمون کای اسکویر استفاده گردید. همان طور که در جدول (۳) مشاهده می شود سطح معناداری آزمون کمتر ۰,۰۵ می باشد بنابراین فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه تحصیلات زنان سبب افزایش سن ازدواج می شود تایید می شود.

جدول ۳. آزمون کای اسکویر رابطه‌ی بین تحصیلات و افزایش سن ازدواج

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکویر
۰,۰۰۶	۱۶	۳۳,۴۶۴	Pearson Chi-Square
۰,۳۸۹	۱۶	۱۶,۹۵۴	Likelihood Ratio
۰,۷۴۳	۱	۰,۱۰۸	Linear-by-Linear Association
		۳۸۴	N of Valid Cases

بر مبنای جدول (۴) برای بررسی رابطه‌ی بین اشتغال زنان در خارج از خانه و افزایش سن ازدواج از آزمون کای اسکویر استفاده گردید. همان طور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود سطح معناداری آزمون برابر با $0,03$ می‌باشد که از $0,05$ کمتر است. بنابراین بین دو متغیر اشتغال زنان در خارج از خانه و افزایش سن ازدواج رابطه‌ی مثبت و معنادار وجود دارد و فرضیه تحقیق تایید می‌شود.

جدول ۴. آزمون کای اسکویر رابطه بین اشتغال زنان و افزایش سن ازدواج

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکویر
$0,033$	۲۰	۳۳,۰۹۱	Pearson Chi-Square
$0,034$	۲۰	۳۲,۹۸۴	Likelihood Ratio
$0,213$	۱	۱,۵۵۳	Linear-by-Linear Association
		۳۸۴	N of Valid Cases

برای بررسی فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه‌ی بین درآمد بالا و افزایش سن ازدواج از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. همان طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود سطح معناداری آزمون بیشتر از $0,05$ درصد می‌باشد در نتیجه بین این دو متغیر رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود ندارد. بنابراین فرضیه تحقیق رد می‌شود.

جدول ۵. آزمون همبستگی درآمد بالا و افزایش سن ازدواج

همبستگی پیرسون	افزایش سن ازدواج	درآمد بالا
افزایش سن ازدواج	همبستگی پیرسون	$0,021$
	سطح معناداری	-
	تعداد	۳۸۴
درآمد بالا	همبستگی پیرسون	$0,021$
	سطح معناداری	-
	تعداد	۳۸۴

برای بررسی رابطه‌ی بین بالا بودن سطح توقع و بالا رفتن سن ازدواج از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. همان طور که در جدول (۶) مشاهده می‌شود سطح معناداری آزمون کمتر از $0,05$ درصد می‌باشد. بنابراین بین دو متغیر بالا بودن سطح توقع و بالا رفتن سن ازدواج رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد و فرضیه تحقیق تایید می‌شود.

جدول ۶. آزمون همبستگی درآمد بالا و افزایش سن ازدواج

همبستگی پیرسون	افزایش سن ازدواج	توقع بالا
افزایش سن ازدواج	همبستگی پیرسون	$0,021$
	سطح معناداری	-
	تعداد	۳۸۴
توقع بالا	همبستگی پیرسون	$0,021$
	سطح معناداری	-
	تعداد	۳۸۴

۴- نتیجه گیری

ازدواج فرهنگی مشترک میان همه جوامع است که با نیازهای عمیق و ریشه دار انسان در طول تاریخ بشری سر و کار دارد و بدون آن جامعه انسانی با دگرگونی و مسخ بنیادین مواجه می‌شود. بدون شک بررسی مسئله افزایش سن ازدواج از دیدگاه جامعه شناسانه قابل بحث و بررسی می‌باشد. ازدواج به عنوان یک عمل اجتماعی، به فرد ازدواج کرده به عنوان زن و شهر نگریده می‌شود و ارزشها و هنجارهایی که عمل ازدواج را کنترل می‌کنند همواره مورد توجه بوده اند از سوی دیگر جامعه ایرانی با ورود به حیات اجتماعی ملازم با نظم مدرن، تحولات و دگرگونی‌هایی را از سر گذرانده که چنانچه این تحولات بدون برنامه ریزی و

پیش بینی اتفاق افتد و شرایط جامعه، چه با لحاظ اقتصادی و چه به لحاظ اجتماعی و فرهنگی، آماده پذیرش چنین تحولاتی نباشد، تبعات منفی آن از دستاوردهای مثبتی که خواهد داشت، بیشتر است. به نظر میرسد در رابطه با افزایش سن ازدواج دختران شاهد چنین جریانی باشیم بدین معنی که تجربه نوسازی و مدرنیته ایرانی، همگام با سایر ممالک اعم از توسعه یافته و در حال توسعه و شرایط خاص حاکم بر چنین تجربیهای، موجب بروز پدیده ای به اسم افزایش سن ازدواج و در ادامه تجرد قطعی شده است. (حبیب پور گنابی و دیگران، ۱۳۹۰). نتایج به دست آمده را می توان همسو با پژوهش محمدپور و تقوی (۱۳۹۲) بوده است که بیان داشتند لذت بردن از دوران تجرد، تحصیلات و جنسیت عوامل موثر بر افزایش سن در ازدواج زنان بوده است همچنین آقاسی و فلاح مین باشی (۱۳۹۴) افزایش سن ازدواج را امری اجتماعی می-داند، خیری و حاجی آقا (۱۳۹۵) در دسته بندی آسیب شناختی اجتماعی افزایش سن ازدواج به رتبه بندی عوامل پرداخته است که به ترتیب آن را شامل عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دانسته‌اند. این درحالی است که موس (۲۰۱۴) بیان داشت که عامل مهاجرت می تواند شدت بخش کاهش سن در ازدواج دختران باشد.

بطور کلی تجربه تاریخی کشورها و جوامع در دوره ی معاصر نشان دهنده افزایش سن ازدواج است که این افزایش در بین زنان نسبت به مردان شدیدتر بوده است. شهر نی ریز نیز همانند سایر شهرها و کشورها شاهد این تجربه بوده است و ازدواج در دوران کنونی در سنین نسبتا بالاتری اتفاق می افتد به علاوه افزایش سن ازدواج در سال‌های اخیر تابع رشد موقعیت اجتماعی و اقتصادی زنان بوده است. افزایش روز افزون قبولی دختران در دانشگاهها به نسبت پسران سبب افزایش سالهای تحصیل و مشارکت اجتماعی آنها و تلاش برای رسیدن به موقعیت همانند مردان است. در جهت گسترش و افزایش قابلیت تعمیم پذیری نتایج پژوهش به پژوهشگران و علاقمندان به موضوع حاضر پیشنهاد می‌گردد تحقیقی مشابه و در دیگر نقاط کشور صورت دهند. همچنین در پژوهش حاضر جامعه مورد بررسی دختران بوده‌اند که در جهت گسترش تعمیم پذیری می توان پژوهشی دیگر و بر جامعه مردان صورت داد.

منابع

۱. آقاسی، م.، و فلاح مین باشی، ف. (۱۳۹۴). نگرش جوانان ایرانی به ازدواج، انتخاب همسر و تشکیل خانواده. پژوهشنامه زنان، ۱۶ (ویژه نامه)، ۱-۲۱. حیدری تفرشی، غلامحسین (۱۳۸۶). «مبانی سازمان و مدیریت»، چاپ اول، تهران، انتشارات نویسنده
۲. باقری، شهلا، مداحی، جواد، لطفی خاچکی، طاهره. (۱۳۹۸). بر ساخت معنایی تأخیر سن ازدواج بر اساس نظریه زمینه‌ای (مطالعه موردی دانشجویان دختر شهر مشهد). زن در توسعه و سیاست، ۱۷(۱)، ۴۳-۶۹. حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۲، شماره ۶ صص ۴۱-۵۰
۳. تاج بخش، غ.، و نصیری، م. (۱۴۰۰). رابطه متغیرهای اقتصادی و افزایش سن ازدواج با رویکرد سیاست های کلی جمعیت. سیاست های راهبردی و کلان، ۱۹ (پیاپی ۳۳)، ۸۲-۱۰۳.
۴. حبیب پور کتابی کرم، غفاری غلامرضا، (۱۳۹۰). علل افزایش سن ازدواج دختران، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات زنان دانشگاه تهران، دوره نهم، ۱: ۳۴-۷.
۵. حسینی، حاتم و مریم گراوند. (۱۳۹۲). سنجش عوامل مؤثر بر شکاف رفتار و نگرش زنان به سن مناسب ازدواج در شهر کوهدشت. "نشریه زن در توسعه و سیاست. دوره ۵، شماره ۵، صص: ۱۱۸-۱۰۱.
۶. خیری، م.، و حاجی آقا، م. (۱۳۹۵). بررسی آسیب شناختی اجتماعی بالا رفتن سن ازدواج از دیدگاه دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه. مطالعات جامعه شناسی، ۸(۳۰)، ۱۲۵-۱۳۸.
۷. خندان، زهرا، سیدان، فریبا، رضایی، زینب. (۱۳۹۷). تجربه زیسته جوانان مجرد نسبت به افزایش سن ازدواج (بررسی نگرش، علل، راهبردها و استراتژی جوانان نسبت به افزایش سن ازدواج). مطالعات اسلامی آسیب های اجتماعی، ۱(۳)، ۷۱-۹۶.
۸. دواس (۱۳۸۱). پیمایش در تحقیقات اجتماعی (ترجمه فارسی هوشنگ نایی). تهران: نشر نی.
۹. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰، تهران: مرکز آمار.
۱۰. مرکز آمار ایران (۱۳۷۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵، تهران: مرکز آمار.
۱۱. مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، تهران: مرکز آمار.
۱۲. مرکز آمار ایران (۱۳۸۸). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۸، تهران: مرکز آمار.
۱۳. محمدپور، ع.، و تقوی، ن. (۱۳۹۲). عوامل اجتماعی بالا رفتن سن ازدواج جوانان. مطالعات جامعه شناسی، ۵(۲۰)، ۳۹-۵۳.
۱۴. هاشمی، سید علیرضا. (۱۳۹۱). تغییر الگو عناصر فرهنگی از خانواده گسترده به خانواده هسته‌ای. "فصلنامه فرهنگ مردم ایران. شماره ۳۱، صص: ۲۷-۱۱.

15. Camisón, - Bagheri, Sh., Madahi, J., & Lotfi, T. (2019). "The semantic construction of late marriage through grounding theory". *Women in Development and Politics*, 17(1), 43-69.
16. Geist, C. (2017). "Marriage Formation in Context: Four Decades in Comparative Perspective". Department of Sociology, University of Utah, 380 S 1530 E RM 301, Salt Lake City, UT 84112, USA; 6(1), 9